

Sprawozdanie z Regionalnej Konferencji Naukowej Studenckiego Koła Naukowego Historyków UPH „Ofiary i kaci Zbrodni Katyńskiej”

15 kwietnia 2013 r. o godz. 10.00, w ramach obchodów 73. rocznicy Zbrodni Katyńskiej, w gmachu Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach odbyła się Regionalna Konferencja Naukowa „Ofiary i kaci Zbrodni Katyńskiej” zorganizowana przez Studenckie Koło Naukowe Historyków, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UPH i Stowarzyszenie Rodzina Katyńska w Siedlcach. Patronat medialny sprawowały: Echo Katolickie, Regionalny Portal Informacyjny podlasie24.pl i Katolickie Radio Podlasie.

Członkowie Koła, w ramach wolontariatu, współpracują ze Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska w Siedlcach. W planie pracy SKNH UPH na rok 2013 znalazła się realizacja projektu: „Zbrodnia Katyńska – Uświadomić!”. Najważniejszym celem projektu było wspieranie Stowarzyszenia poprzez organizację konferencji „Ofiary i kaci Zbrodni Katyńskiej” połączonej z prelekcjami potomków osób które zginęły z rąk NKWD, skupionych w Stowarzyszeniu Rodzina Katyńska w Siedlcach. W dalszym etapie realizacji projektu znalazło się spisywanie relacji rodzin osób zamordowanych w ZSRR podczas II wojny światowej. Głównym zadaniem Koła jest upowszechnianie wiedzy o Zbrodni Katyńskiej wśród uczniów i studentów. W konferencji wzięło udział kilkadziesiąt osób – m.in. uczniowie siedleckich szkół średnich wraz z opiekunami.

Program konferencji obejmował wystąpienia studentów omawiających przyczyny, przebieg i konsekwencje Zbrodni Katyńskiej, projekcja filmu dokumentalnego „Zbrodnia bez kary”, wyprodukowanego przez Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej, wypowiedzi członków Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Siedlcach poświęconych ich bliskim którzy zginęli w ZSRR oraz przemarsz na Cmentarz Centralny i uroczyste złożenie wieńca pod Krzyżem Katyńskim.

Konferencję otworzył dr hab. Jarosław Cabaj prof. UPH, dyrektor Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych oraz Piotr Warowny, wiceprezes Studenckiego Koła Naukowego Historyków. W imieniu prezydenta miasta Siedlce głos zabrał Sławomir Kurpiewski, naczelnik Wydziału Oświaty Urzędu Miasta oraz Roman Bareja przewodniczący Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Siedlcach. Przed rozpoczęciem obrad uczestnicy minutą ciszy uczcili pamięć ofiar zbrodni dokonanej przez NKWD.

Piotr Warowny w referacie „Działania władz ZSRR wobec obywateli polskich w latach 1939-1941” skupił się na omówieniu najbardziej masowych form represji wobec obywateli polskich. Zaznaczył, że akcja likwidacji polskich ofice-

rów była przeprowadzona za zgodą najwyższych władz radzieckich. W referacie tym prelegent omówił tragiczne wydarzenia które rozegrały się na ziemiach II Rzeczypospolitej tuż po wkroczeniu Armii Czerwonej. Anna Kot wygłosiła referat dotyczący organizacji obozów jenieckich w ZSRR, panujących tam warunków życia oraz omówiła proces ich likwidacji. Przedstawiała, że powodem rozstrzelania Polaków było to, że stali oni nieugięte na pozycji walki o niepodległość Polski oraz okazali się niepodatni na indoktrynację komunistyczną. Podała, że likwidacja wszystkich trzech obozów specjalnych rozpoczęła się w tym samym czasie i trwała od kwietnia do połowy maja 1940 roku. „Rafał Dmowski w referacie «Wykonawcy rozkazu likwidacji obozu w Starobielsku», jak pisze Rafał Dmowski, przybliżył zebrany sylwetki 3 zbrodniarzy z NKWD zaznaczając, że był to tylko jeden z etapów w ich karierze i znakomita droga do awansów. Marta Ginter w wystąpieniu «Kłamstwo Katyńskie» przedstawiła powody dla których o Katyniu przez lata nie mówiono nic albo mówiono, ale o zbrodni oskarżając Niemców. Zauważyła, że dla przywódców Wielkiej Brytanii i USA ważniejsze było utrzymanie koalicji antyhitlerowskiej z ZSRR niż wyjawienie prawdy. Katarzyna Karabin w prezentacji multimedialnej «Zbrodnia katyńska w dokumencie filmowym» pokazała, że o Zbrodni Katyńskiej powstało już kilka filmów dokumentalnych m.in. w ZSRR, III Rzeszy, jak i w Polsce, Danii i Holandii. Pokazała także, że fragmenty niemieckich i radzieckich filmów propagandowych były i do dziś są wykorzystywane we wszystkich filmach dokumentujących mord w Katyniu. Zmienia się jedynie komentarz lektora”¹. Katarzyna Celińska-Mysław przedstawiła wynik długotrwałych badań ankietowych prowadzonych przez członków Koła wśród uczniach szkół na trzech etapach edukacyjnych. Wśród pytań ankietowych znalazły się m.in. „Symbolem czego stał się Katyń i z czym Ci się kojarzy?”, „W granicach jakiego państwa leży dziś Katyń?”, „W którym roku doszło do Zbrodni Katyńskiej?”, „Jakie państwo ponosi odpowiedzialność za Zbrodnię Katyńską?”, „Kto i w którym roku odkrył ciała pomordowanych w Katyniu?”. Z analizy wynika, że wiedza młodzieży na temat Zbrodni Katyńskiej jest niepełna. Należy zastanowić się, jakie są tego przyczyny i co powinni w tym względzie zrobić nauczyciele historii i języka polskiego. Ten niezwykle drażliwy temat budzi sporo emocji, jednak świadomość historyczna młodych Polaków stanowi fundament budowy naszej tożsamości narodowej. Prelegentka podkreśliła, że uczeń będzie znał historię, gdy prezentowane mu zagadnienia staną się pasjonującą lekturą przedstawiającą losy postaci historycznych.

Drugim punktem programu była projekcja filmu dokumentalnego Biuletynu IPN „Zbrodnia bez kary”. W filmie przedstawieni byli potomkowie jeńców wojennych zamordowanych przez NKWD w 1940 r. Zawierał warte uwagi wypowiedzi historyków Instytutu Pamięci Narodowej: dr. Sławomira Kalbarczyka, dr. Witolda Wasilewskiego, prokuratora Piotra Dąbrowskiego i prokuratora Dariusza Gabrela, dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Na-

¹ R. Dmowski, *Studenci pamiętają*, „Tygodnik Siedlecki”, nr 16 z 19 kwietnia 2013 r., s. 9.

rodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej. W dokumencie przedstawiona została postać, nieżyjącego od 2007 r., ks. prałata Zdzisława Peszkowskiego – ułana, ocalonego jeńca obozu w Kozielsku, późniejszego kapelana „Rodzin Katyńskich” i pomordowanych na Wschodzie. W filmie ukazano Orędzie oraz Apel Pojednania i Przebaczenia wygłoszony w Katyniu 4 czerwca 1995 r. na mszy świętej w czasie uroczystości 55. rocznicy Zbrodni Katyńskiej. Ksiądz prałat w Orędziu Rodzin Katyńskich do świata powiedział: „W 55. rocznicę polskiej Golgoty Wschodu wołamy do Was: Oby nieszczęście, jakie spadło na nasz naród, było ostrzeżeniem dla wszystkich! Oby skończyły się wreszcie zbrodnie ludobójstwa! Oby człowiek był wolny od grozy nienawiści! [...] Wam wszystkim, Bracia, spadkobiercy naszych oprawców - przebaczymy. Wołamy zwłaszcza do Was, Młodzi. Wy jesteście naszą nadzieją. Dlatego ostrzegamy Was i prosimy: Przez pamięć na dawne zbrodnie nie rozwiązujcie żadnych problemów przemocą. Niech Wasze pokolenie odnowi oblicze ziemi. Już dosyć nienawiści, morderstw, krwi i łez.”

Gośćmi specjalnymi obrad a jednocześnie jednymi z organizatorów byli członkowie siedleckiej „Rodziny Katyńskiej”. Podsumowaniem wszystkich wystąpień była wypowiedź Romana Bareji – przewodniczącego Stowarzyszenia Rodzin Katyńskich w Siedlcach, wnuka aspiranta Policji Państwowej Aleksandra Barei, więźnia Ostaszkowa. Prelekcję rozpoczął słowami: „Jako potomek rozstrzelanych czynię was świadkami Zbrodni Katyńskiej. Od tej pory macie nieść o niej pamięć i mówić o niej następnym pokoleniom”. Oprócz wspomnień o swoim przodku przedstawił on również historię stowarzyszenia Siedlecka „Rodzina Katyńska” powołanego 7 lutego 1995 r. W skład grupy założycielskiej wchodził: przewodniczący Henryk Maliszewski, zastępca Wanda Charuta, skarbnik Edward Bareja oraz Jerzy Garbaczewski jako członek zarządu. Mimo braku formalnej rejestracji aktywnie pracowali na rzecz upamiętnienia ofiar Zbrodni Katyńskiej. Od śmierci Edwarda Barei, w grudniu 2004 r., aktywność grupy spadła. 28 września 2008 r. powstał nowy komitet założycielski Stowarzyszenia, a 31 grudnia 2008 r. Siedlecką „Rodzina Katyńska” wpisano do ewidencji stowarzyszeń zwykłych przez Prezydenta Miasta Siedlce pod numerem 14.

Jako druga osoba wystąpiła Wanda Włodek, córka kpt. Kazimierza Romualda Dryżałowskiego, więźnia Starobielska. W relacji wspominała tragiczne losy swojego ojca, który służył w 22 pułku piechoty w Siedlcach. Ostatnią wiadomością od ojca, jak podaje, był list z marca 1940 r. „Ojciec pisał w nim żebyśmy się nie denerwowali, a rachunki ureguluje jak wróci” – wspomina córka kapitana zamordowanego w Charkowie.

Następnie głos zabrał Stanisław Sobczak, syn aspiranta Policji Państwowej Jana Sobczaka. Mówił on, o próbach matki odnalezienia ojca przez Czerwony Krzyż. W odpowiedzi poinformowano ją, że na terenie Związku Radzieckiego taka osoba nie przebywała – wspominał, trzymając w ręku list od ojca z obozu w Ostaszkwie z 1940 r.

Ostatnim z prelegentów był Jerzy Garbaczewski, którego czterech kuzyńców rozstrzelano w 1940 r. Opowiadał on o stworzonej przez siebie liście osób z Siedlec i okolic, zawierającej nazwiska osób zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Twerze. „Wybrałem tych ludzi, którzy pod jakimś względem byli związani z Siedlcami, czy to z powodu urodzenia, czy służby wojskowej”.

Wśród słuchaczy znalazła się również Zofia Bareja, synowa wspomnianego wyżej Aleksandra Barei. „Konferencja zbudowała swoisty pomost pomiędzy odchodzącymi już dziś świadkami wydarzeń a młodym pokoleniem”².

Po zakończeniu obrad uczestnicy złożyli hołd pod dębem upamiętniającym zamordowanego w Katyniu ppłk. Stanisława Trojana, komendanta Powiatowej Komendy Uzupelnień w Siedlcach w latach 1935-1939, a następnie przemaszzerowali na Cmentarz Centralny, gdzie pod Krzyżem Katyńskim odbyło się uroczyste złożenie wieńca ufundowanego przez studentów i pracowników Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UPH.

W podziękowaniu za pomoc w upamiętnieniu Zbrodni Katyńskiej Studenckie Koło Naukowe Historyków UPH uhonorowano nagrodą „Przyjaciel Rodziny Katyńskiej”.

Serdeczne podziękowania za pomoc przy organizacji konferencji kierujemy do: opiekuna Koła dra Witolda Bobryka, dyrekcji Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych – dra hab. Jarosława Cabaja i dra Tadeusza Boruty. Za wsparcie przy pisaniu podań w sprawie patronów medialnych dziękujemy mgr. Rafałowi Borychowskiemu. Za pomoc w kwestii funduszy na rzecz konferencji podziękowanie kierujemy do Pani Anny Wielgosz, sekretarki Instytutu. Za opiekę merytoryczną nad referatami i cenne uwagi organizacyjne pragniemy podziękować dr. Rafałowi Dmowskiemu. Mimo własnych obowiązków potrafili Państwo przeznaczyć część swojego cennego czasu na organizację konferencji.

Piotr Warowny
Studenckie Koło Naukowe Historyków UPH

² Tamże.